

Tunnistetiedot poistettu

C-236/23 - 1

Asia C-236/23

Ennakkoratkaisupyyntö

Jättämispäivä:

7.4.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Cour de cassation (ylin tuomioistuin, Ranska)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

30.3.2023

Valittaja:

Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (Matmut)

Vastapuolet:

TN

Société MAAF Assurances

Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (FGAO)

PQ

COUR DE CASSATION

Julkinen istunto 30.3.2023

[--]

[--]

- Ennakkoratkaisukysymyksen esittäminen Euroopan unionin tuomioistuimelle

RANSKAN TASAVALTA
RANSKAN KANSAN NIMISSÄ
COUR DE CASSATIONIN SIVIILIASIOITA KÄSITTELEVÄN TOISEN
JAOSTON LAUSUNTO,

30. MAALISKUUTA 2023

Rikosasioita käsittelevä jaosto, joka käsitteli Mutuelle assurance des travailleurs mutualistesin (MATMUT) tekemää valitusta nro 20-86.015, pyysi 6.9.2022 siviiliasioita käsittelevältä toiselta jaostolta lausuntoa.

Asia annettiin tiedoksi syyttäjälle.

[– –]

Cour de cassationin siviiliasioita käsittelevä toinen jaosto [– –] on antanut tämän lausunnon.

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

- 1 Valituksenalaisen tuomion (Lyon, 21.10.2020) mukaan PQ teki 5.10.2012 Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes -yhtiön (MATMUT-yhtiö) kanssa liikennevakuutus sopimuksen ja ilmoitti olevansa vakuutetun ajoneuvon ainoa kuljettaja.
- 2 Syyskuun 28. päivänä 2013 tapahtui liikenneonnettomuus, jossa oli osallisena kyseinen ajoneuvo, jota TN ajoi päihtyneenä. Ajoneuvossa matkustajana ollut PQ loukkaantui onnettomuudessa, jossa oli lisäksi osallisena toinen, MAAF-yhtiön vakuuttama ajoneuvo.
- 3 TN:ää vastaan nostettiin syyte rikostuomioistuimessa, ja hänen todettiin syyllistyneen muun muassa moottoriajoneuvon päihtyneenä kuljettamisesta aiheutuneeseen yli kolmen kuukauden työkyvyttömyyden PQ:lle aiheuttaneeseen vammantuottamukseen.
- 4 Rikosoikeudenkäynnissä, jossa käsiteltiin PQ:n siviilioikeudellisia vahingonkorvausvaatimuksia, MATMUT-yhtiö esitti väitteen sopimuksen mitättömyydestä, joka johtui siitä, että PQ oli antanut väärän tiedon tavanomaisen kuljettajan henkilöllisyydestä, ja lisäksi se vaati vastuusta vapauttamista ja sitä, että PQ:n korvaus maksettaisiin Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages -rahastosta (FGAO), jonka tehtävänä on vakuutuskoodeksin (code des assurances) L. 421-1 §:n mukaan muun muassa maksaa korvauksia sellaisen liikenneonnettomuuden uhreille, jonka aiheuttajaa ei ole vakuutettu.

- 5 Rikostuomioistuin julisti 17.12.[2018] antamallaan tuomiolla sopimuksen mitättömäksi vakuutetun tahallisen väärin tietojen ilmoittamisen vuoksi. Tuomioistuin katsoi, että MATMUT-yhtiö ei ollut vastuussa, velvoitti TN:n korvaamaan vahingon kärsineille aiheutuneet vahingot ja totesi, että tuomioon voitiin vedota FGAO:ta vastaan.
- 6 FGAO, MAAF-yhtiö ja TN valittivat tästä tuomiosta.
- 7 Toisen asteen tuomioistuin pysytti tuomion siltä osin kuin siinä oli todettu PQ:n ja MATMUT-yhtiön välinen vakuutus sopimus mitättömäksi.
- 8 Kyseinen tuomioistuin totesi, että PQ:n tehdessä vakuutus sopimuksen TN oli ajoneuvon omistaja ja sen tavanomainen kuljettaja. Se katsoi, että PQ oli näin ollen antanut tahallisesti väärän tiedon tavanomaisen kuljettajan henkilöllisyydestä, mikä oli selvästi muuttanut vakuutuksenantajan näkemystä riskistä, kun otetaan huomioon, että TN oli aiemmin tuomittu alkoholin vaikutuksen alaisena ajamisesta.
- 9 Toisen asteen tuomioistuin kieltäytyi kuitenkin vapauttamasta MATMUT-yhtiötä vastuusta ja katsoi, että ratkaisuun voitiin vedota sitä vastaan. Tämän seurauksena FGAO vapautettiin vastuusta. Näin tehdäkseen toisen asteen tuomioistuin totesi, että Euroopan unionin oikeuden ensisijaisuudesta kansalliseen oikeuteen nähden seuraa, että vakuutuskoodeksin L. 113-8 §:ssä säädettyyn vakuutetun tahallisen väärin tietojen antamisen aiheuttamaan sopimuksen mitättömyyteen ei voida vedota vahingon kärsineitä tai heidän edunsaajiaan vastaan.
- 10 Se totesi myös, että se, että vahingon kärsijä oli onnettomuuden aiheuttaneen ajoneuvon matkustaja tai tämän ajoneuvon vakuutuksenottaja tai omistaja, ei riittä perusteeksi sille, että häneltä voidaan evätä vahingon kärsineen kolmannen henkilön asema.
- 11 MATMUT-yhtiö valitti tästä tuomiosta Cour de cassationiin (valitus nro 20-86.015), ja vastapuolina ovat TN ja hänen vakuutuksenantajansa, MAAF-yhtiö, PQ ja FGAO.
- 12 Tässä rikosasioita käsittelevälle jaostolle toimitetussa valituksessa arvostellaan lähinnä sitä, että toisen asteen tuomioistuin oli todennut, ettei vakuutus sopimuksen mitättömyyteen voitu vedota PQ:tä vastaan, vaikka kyseinen tuomioistuin katsoi, että PQ oli tietoisesti antanut vakuutuksenantajalle vääriä tietoja ajoneuvon tavanomaisen kuljettajan henkilöllisyydestä. Valituksessa väitetään, että toisen asteen tuomioistuin rikkoi vakuutuskoodeksin L. 113-8 ja R. 211-13 §:ää.
- 13 Rikosasioita käsittelevä jaosto katsoi, että valitusperusteen tutkiminen edellytti vakuutus oikeuteen erikoistuneen jaoston lausuntoa, ja esitti sille seuraavan kysymyksen:

”Onko todettava, että liikennevakuutus sopimuksen mitättömyyteen, joka johtuu siitä, että on annettu tahallisesti väärää tietoa tavanomaisen kuljettajan henkilöllisyydestä, ei voida vedota vahingon kärsinyttä vastaan, mukaan lukien tilanteet, joissa hän on sekä onnettomuuden aiheuttaneen ajoneuvon matkustaja että nämä väärät tiedot antanut vakuutuksenottaja?”.

Sovellettavat säännökset

- 14 Vakuutuskoodeksin L. 113-8 §:n mukaan vakuutus sopimus on mitätön, jos vakuutettu on tahallisesti salannut tietoja tai antanut väärää tietoa, kun tällainen salailu tai väärän tiedon antaminen muuttaa riskin kohdetta tai heikentää vakuutuksenantajan näkemystä siitä, vaikka riskillä, josta hän ei ole ilmoittanut tai josta hän on antanut väärää tietoa, ei ole ollut vaikutusta vakuutustapahtumaan.
- 15 Vakuutuksenottajan vilpilliselle mielelle, josta seuraa vakuutuksen mitättömyys, on ominaista hänen aikomuksensa erehdyttää vakuutuksenantajaa (siviiliasioita käsittelevä toinen jaosto, 19.10.2006, valitus nro 05-18.886), riippumatta siitä, onko väärin tietojen antamisella ollut vaikutusta vakuutustapahtumaan (rikosasioita käsittelevä jaosto, 31.5.1988, valitus nro 87-84.010, julkaistu).
- 16 Vakuutus sopimuksen mitättömyys alkaa päivästä, jona tahallinen väärin tietojen antaminen tapahtui (rikosasioita käsittelevä jaosto, 2.12.2014, valitus nro 14-80.933, julkaistu). Kun sääntöjenvastainen tietojen antaminen riskistä on tapahtunut sopimusta tehtäessä, mitättömyys on näin ollen takautuvaa siten, että sopimusta ei katsota koskaan olleenkaan.
- 17 Aina 29.8.2019 annettuun oikeuskäytännön muuttavaan tuomioon asti (siviiliasioita käsittelevä toinen jaosto, 29.8.2019, valitus nro 18-14.768, julkaistu) Cour de cassation on katsonut, että vakuutetun väärin tietojen antamisesta seuraavaan sopimuksen mitättömyyteen voitiin vedota vahingon kärsineitä vastaan, kunhan vakuutusturvan evännyt vakuutuksenantaja oli asianmukaisesti haastanut FGAO:n (rikosasioita käsittelevä jaosto, 31.5.1988, mainittu edellä; rikosasioita käsittelevä jaosto, 12.6.2012, valitus nro 11-87.395).
- 18 Cour de Cassation on tukeutunut erityisesti vakuutuskoodeksin R. 211-13 §:ään, jossa säädetään, että ainoastaan tiettyihin oikeudenmenetyksiin ja vakuutusturvan poissulkemisiin ei voida vedota vahingon kärsinyttä vastaan.
- 19 Tästä 29.8.2019 annetusta tuomiosta lähtien Cour de cassation on katsonut, että vakuutuskoodeksin L. 113-8 ja R. 211-13 §:stä, sellaisina kuin niitä tulkitaan 24.4.1972 annetun neuvoston direktiivin N:o 72/166/ETY 3 artiklan 1 kohdan ja 30.12.1983 annetun toisen neuvoston direktiivin N:o 84/5/ETY 2 artiklan 1 kohdan sekä 16.9.2009 annetun neuvoston direktiivin N:o 2009/103 3 ja 13 artiklan valossa, voidaan päätellä, että vakuutuskoodeksin L. 113-8 §:ssä säädettyyn mitättömyyteen ei voida vedota liikenneonnettomuuden uhreja tai heidän edunsaajiaan vastaan eikä FGAO:ta voida tällaisessa tapauksessa vaatia suorittamaan korvausta vahingon kärsineelle (siviiliasioita käsittelevä toinen

jaosto, 16.1.2020, valitus nro 18-23.381, julkaistu; rikosasioita käsittelevä jaosto, 8.9.2020, valitusnumero 19-84.983, julkaistu).

- 20 Vakuutuskoodeksin 211-7-1 §:stä, joka hyväksyttiin 22.5.2019 annetulla lailla nro 2019-486, joka on annettu vakuutuskoodeksin saattamiseksi unionin oikeuden mukaiseksi, seuraa, että liikennevakuutus sopimuksen mitättömyyteen ei voida vedota liikenneonnettomuudesta aiheutuneen vahingon kärsineitä tai heidän edunsaajiaan vastaan ja että tällaisessa tapauksessa vakuutuksenantaja, joka takaa osallisena olleesta ajoneuvosta johtuvan siviilioikeudellisen vastuun, on velvollinen korvaamaan heille vahingon. Tekstistä käy ilmi myös, että vakuutuksenantajalla on sijaantulo-oikeus korvauksen saajan oikeuksiin onnettomuuden aiheuttajaa vastaan maksamiensa summien määrään asti.

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevat perusteet

- 21 Oikeuskäytäntönsä kehittymisen ja vakuutuskoodeksin L. 211-7-1 §:n voimaantulon jälkeen Cour de cassation ei ole lainkaan lausunut siitä, voidaanko vakuutus sopimuksen mitättömyyteen vedota sellaista vahingon kärsinyttä vastaan, joka on ajoneuvon matkustaja, kun hän on myös vakuutuksenottaja, jonka tahallinen väärin tietojen antaminen on johtanut vakuutus sopimuksen mitättömyyteen.
- 22 Mikään Euroopan unionin tuomioistuimen antamista tuomioista, joissa tulkitaan moottoriajoneuvojen käyttöön liittyvän vastuun varalta otettavasta vakuutuksesta ja vakuuttamisvelvollisuuden voimaansaattamisesta 16.9.2009 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2009/103/EY, jota sovelletaan oikeusriitaan, tai aiempia direktiivejä, jotka kyseisellä direktiivillä konsolidoitiin, ei liity tähän nimenomaiseen tilanteeseen (Candolin, 30.6.2005, C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; Churchill Insurance Company, 1.12.2011, C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799; Marques Almeida, 23.10.2012, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; Csonka ym. 11.7.2013, C-409/11, ECLI:EU:C:2013:512; Fidelidade, 20.7.2017, C-287/16, ECLI:EU:C:2017:575; Delgado Mendes, 14.9.2017, C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681; Van Ameyde, 10.6.2021, C-923/19, ECLI:EU:C:2021:475).
- 23 On nimittäin niin, että vaikka tästä oikeuskäytännöstä käy ilmi, että ainoa pakollista liikennevakuutusta koskevissa Euroopan unionin säännöissä sallittu erottelu on kuljettajan ja matkustajan välinen ero, ja vaikka se seikka, että onnettomuuden uhriksi joutunut matkustaja on myös ajoneuvoon nähden vakuutettu, ei mahdollista sitä, että häntä pidetään vahingon kärsineenä kolmantena, yhdessä näistä tuomioista ei käsitelty tilannetta, jossa vakuutus sopimuksesta tulee mitätön matkustajana vahingon kärsineen vakuutetun syyksi luettavan toiminnan vuoksi. Erityisesti edellä mainitussa Fidelidade-tuomiossa, joka koski sopimuksen mitättömyyden seurauksia, käsiteltiin sellaisten vahingon kärsineiden tilannetta, jotka eivät olleet vakuutuksenottajia. Edellä mainittu tuomio Churchill Insurance Company ei myöskään koskenut sopimuksen

mitättömyydestä johtuvia seurauksia, vaan kansallista säännöstä, jonka seurauksena vakuutusenantajan velvollisuus korvata vahingon kärsineelle matkustajalle aiheutuneet vahingot, kun tämä oli sallinut vakuuttamattoman henkilön ajaa autoa, oli tietyissä olosuhteissa automaattisesti poissuljettu.

- 24 Näin ollen herää kysymys, ovatko edellä mainitut direktiivit esteenä sille, että vakuutus sopimuksen mitättömyyteen voidaan vedota vahingon kärsinyttä matkustajaa vastaan, kun hän on myös vakuutusnottaja, jonka sopimusrikkomus on syynä tähän mitättömyyteen.
- 25 Cour de cassation pohtii myös sitä, voisiko vakuutusenantaja tilanteessa, jossa todetaan, että vakuutus sopimuksen mitättömyyteen ei voida vedota vahingon kärsinyttä vakuutusnottajaa vastaan, unionin oikeutta rikkomatta nostaa tätä vastaan kanteen, joka perustuisi tahalliseen tekoon sopimuksen tekohetkellä, saadakseen takaisin hänelle sopimuksen perusteella maksetut summat.
- 26 Kansallisen oikeuskäytännön mukaan liikennevakuutuksen ottaja, joka vapaaehtoisesti antaa väärää tietoa, on nimittäin vastuussa vakuutusenantajaa kohtaan ja, jos sopimus irtisanotaan tahallisen väärin tietojen antamisen vuoksi, velvollinen korvaamaan vakuutusenantajalle määrän, jonka tämä on maksanut vahingon kärsineelle (siviiliasioita käsittelevä ensimmäinen, 26.2.1991, valitus nro 88-15.814, julkaistu).
- 27 Sitä vastoin sen toteaminen, että vakuutus sopimuksen mitättömyyteen voitaisiin vedota tällaista vahingon kärsinyttä vastaan, johtaisi Ranskan oikeuden mukaan siihen, että FGAO maksaisi hänelle korvauksen, koska vakuutuskoodeksin L. 421-1 §:n I momentin 1 kohdassa ja R. 421-4 ja R. 421-18 §:ssä säädetään tässä tapauksessa tämän rahaston osallistumisesta liikenneonnettomuuden uhrin ja hänen edunsaajiensa hyväksi.
- 28 Näin ollen on kysyttävä, ovatko 16.9.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/103/EY 3 ja 13 artikla esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan vahingon kärsinyttä matkustajaa, joka on myös vakuutusnottaja, vastaan voidaan vedota sopimuksen mitättömyyteen, joka johtuu hänen syykseen luettavasta tahallisesta väärin tietojen antamisesta vakuutus sopimuksen tekohetkellä, ja vaikuttaako lopputulokseen se, että FGAO:n on korvattava vahinko tälle vahingon kärsineelle, mikäli todetaan, että vakuutus sopimuksen mitättömyyteen voidaan vedota häntä vastaan.
- 29 Koska vastaus näihin kysymyksiin ei ole niin ilmeinen, että se ei jättäisi sijaa perustellulle epäilylle, Euroopan unionin tuomioistuimelle on esitettävä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklaan perustuva ennakkoratkaisupyyntö.

NÄILLÄ PERUSTEILLA

Cour de cassation esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

Onko 16.9.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/103 3 ja 13 artiklaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sen toteamiselle, että liikennevakuutus sopimuksen mitättömyyteen voidaan vedota vahingon kärsinyttä matkustajaa vastaan, kun tämä on myös vakuutuksenottaja, joka on sopimuksen tekohetkellä tahallisesti antanut vääriä tietoja, ja tämä on johtanut sopimuksen mitättömyyteen?

[--]

TYÖASIAKIRJA